

profusa, amb petites sorpreses per al lector indígena derivades del perspectivisme de què sempre gaudeix un observador estranger. Clou l'obra un breu resum de tot plegat en català i en espanyol (per què en lloc d'aqueixa llengua no hi ha una versió del resum en anglès?).

L'edició d'aquesta obra dins una pres-

tigiosa col·lecció de romanística significa un altre pas important material de la catalanística alemanya. ¿Serà massa demanar a la indústria editorial del país l'esforç de posar-la a l'abast del públic nostrat mitjançant la corresponent traducció catalana?

JOSEP MURGADES

JESÚS TUSON: *El llenguatge i el plaer. Incursions lingüístiques en terra literària*, Barcelona, Editorial Empúries, 1990. («Biblioteca Universal Empúries», núm. 41.) 107 ps.

El llenguatge i el plaer reprèn alguns fils deixats per l'autor sovint en capítols darrers d'algunes obres anteriors, com el penúltim de l'obra *El luxe del llenguatge* (1986) o l'últim del seu manual *Lingüística* (1984). La reflexió desmitifica la naturalesa del fet literari i ens l'acosta a partir del fet que aquella rau essencialment en la seva forma: el llenguatge (poètic). Amb aquesta intenció de desfer el prejudici d'una distància excessiva, l'autor discuteix les visions de la literatura com a espai metafísic independent, producte de mecanismes d'obscura objectivació, com ara la inspiració, o producte del recurs a la recerca de l'originalitat, de la bellesa o dels temes «poètics»; s'oposa sobretot a la consideració de la literatura com a espai d'ufana verbal desvinculada de la consciència del fet lingüístic que amara tota producció literària. Així, es proposa un acostament disciplinari de la lingüística i la literatura, camps de saber que s'han distanciat darrerament pels recels de la lingüística davant un pretès subjectivisme o acientificisme de les interpretacions de la literatura i els d'aquesta davant el possible annexionisme i la rigidesa matemàtica de la primera. Amb la seva posició, Jesús Tuson segueix Roman Jakobson, que ja advertia, fa més de trenta anys, del flagrant anacronisme que una disciplina s'oblidi de l'altra.

Amb la perspectiva d'aquest acostament, Tuson comença definint, en concordança amb el que ha exposat altres vegades, com fem servir la llengua habitualment, i a la segona part de l'obra fonamenta lingüísticament el fet poètic, tot plegat des de la seva posició

dins la gramàtica generativa i sense tancar la porta a algunes de les aportacions bàsiques de la poètica estructural: mentre que en un dels capítols clau del llibre, per exemple, en què tracta de les combinacions lèxiques, la seva explicació es fonamenta en l'adequació o no de la convivència de paraules a les regles de subcategorització, d'acord amb els models de la gramàtica generativa definits els anys seixanta, al llarg de l'obra allò que li permet definir essencialment les característiques específiques del llenguatge poètic és la hipòtesi formalista clàssica de Jakobson, basada en una concepció linealista de l'organització verbal: el principi de projecció de l'equivalència de l'eix de la selecció sobre el de la combinació. Així, Tuson insisteix especialment en el paral·lelisme o la recurrència a diferents nivells de la llengua per definir el tret essencial de la funció poètica, dominant en el llenguatge de la literatura. La visió de Tuson, que afirma que la poeticitat «no més podrà tenir el seu origen en les paraules de la llengua» i que «la poesia és un tipus de construcció lingüística i, tal vegada, res més que això» (p. 13), s'ha de considerar dins la tradició de les teories poètiques immanentistes, ja que pretén fonamentar suficientment la poeticitat —en una incursió lingüística que s'ocupa bàsicament del text— en les estructures verbals, sense atendre per exemple la possible consideració del llenguatge literari, des d'una òptica més funcionalista que no formalista, com una comunicació diferenciada, en una teoria de l'ús.

D'altra banda, d'acord amb la volun-

tat d'apropar el fet literari a què alludíem més amunt, i de buscar les semblances més que no les diferències, Tuson ens presenta les formes verbals —fòniques, lèxiques, sintàctiques— del llenguatge poètic no pas com a llunyanes de les del llenguatge quotidià. Davant el tòpic estès de la distància entre tots dos llenguatges, parteix de la idea que la terra de ningú que tenen als límits és imprecisa i extensa i concep el llenguatge poètic com un llenguatge marcat que es caracteritza senzillament pel fet de potenciar o de fer més freqüents o específics determinats mecanismes que ja empra el llenguatge estàndard, com per exemple certs paral·lismes o les construccions metafòriques, fenòmens dels quals analitza amenant les condicions que els fan poètics.

Des d'aquest punt de vista, Tuson de-
 feuig amb deliberada radicalitat a *El llenguatge i el plaer* el tractament, força desacreditat actualment, del llenguatge poètic com a desviació —ell mateix havia tingut en compte les tesis desviacionistes, per exemple a la seva obra *Lingüística*, on tenia molt més present la noció de l'allunyament del llenguatge poètic—, fet que es fa força evident quan recull una afirmació de Jean Cohen sobre el perill de la desviació per a la intel·ligibilitat, doblement significativa pel fet que Cohen, que concep el llenguatge literari com a transgressió sistemàtica del codi del llenguatge, patologia verbal o antiprosa, és un dels clàssics de la hipòtesi desviacionista. De fet, podríem alinear Tuson amb Lázaro Carreter quan aquest afirma que «*lo que caracteriza a la utilización poética del lenguaje no es tanto la transgresión, sino la posibilidad de las transgresiones*», ja que

al final de l'obra preveu, malgrat tot, el rebuig del creador a les imposicions estructurals i s'obre a la consideració de la literatura com a violació de la gramàtica en encarar-se amb casos límit i excepcionals de l'experimentació poètica a les fronteres del llenguatge, que alhora són les portes de la bogeria.

Ben altrament, *El llenguatge i el plaer* planteja la qüestió del llenguatge poètic lluny d'una òptica de negativitat: el llenguatge poètic és un nou sistema de convencions dins el gran sistema de convenció que és la llengua, i la poesia es basa en unes «petites llibertats», amb la idea que la que concedeix la llengua al poeta és prou generosa. Tuson, doncs, no accentua aquí la idea d'«esclavatge lingüístic» del poeta, sinó la de la seva llibertat. La poesia és, des d'aquesta òptica, activitat positiva, explotació d'una segona creativitat —més enllà de la primera, de què gaudim com a simples parlants—, creació difícil, però plaent, dins la llibertat que consisteix a superar les dificultats que el poeta es tria habitualment dins les convencions de la llengua. Podríem dir, fent venir a tomb Josep Carner, que «no hi ha cap llibertat comparable a la creació del poema», i que la llibertat és «la tria personal de les traves, autèntiques col·laboradores». D'acord amb aquest model de saber i d'exigència lingüístics en la creació literària, ens plau llegir *El llenguatge i el plaer* com un allegat, que no podem pas considerar inoportú, per la consciència lingüística dels qui s'expressen verbalment amb pretensió artística.

ENRIC SERRA I CASALS

ANNE CHARLON: *La condició de la dona en la narrativa femenina catalana (1900-1983)*. Barcelona, Edicions 62, 1990. («Llibres a l'abast», núm. 256.) 216 ps.

Quan hom acaba de llegir el llibre d'Anne Charlon no pot evitar de pensar que si l'autora no fos estrangera aquesta obra no s'hauria publicat mai. Potser ja comença a ésser hora que deixem d'enlluernar-nos davant «passions i sorpreses» que, tot i que poden arribar, fins i tot, a «afalagar-nos»,

no han de ser mai una justificació ni, encara menys, una franquícia editorial. I més quan, en aquest cas, l'autora ni tan sols té el detall de demanar una *captatio benevolentiae*, sense la qual el llibre no arriba ni tan sols a despartar el grau necessari de condescendència que un producte limitat com aquest